

Oskarshamns
kommun

Brottsförebyggande och trygghetsfrämjande åtgärdsplan 2025–2026

Åtgärdsplan för Oskarshamns kommun enligt lagen (2023:196)
om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Innehåll

Förord	3
Inledning	4
Social prevention	5
Situationell prevention	5
Åtgärdsplan 2025–2026	6
Organisation	6
Åtgärder	6
Brottsförebyggande åtgärder	6
Narkotika	6
Våld mot barn och särskilt utsatta grupper	7
Bedrägerier genom social manipulation	8
Trygghet i offentlig miljö (särskilt fokus på kvinnors trygghet utomhus kvällstid)	9
Barn som växer upp med låg ekonomisk standard	10
Barn och unga i riskzon för kriminalitet	10
Välfärdsbrott och otillbörlig påverkan	11
Uppföljning och utvärdering	12

Förord

”Oskarshamns kommun är möjligheternas kommun, en plats där människor ska känna sig trygga och trivas och våga leva livet tryggt och aktivt. Oskarshamn ska vara en attraktiv kommun för alla som bor och vill bo här, och för alla de som vill besöka oss.”

Det tåls att upprepas; Oskarshamns kommun är en trygg kommun att leva, bo och verka i, en kommun med låg brottslighet.

En grundläggande förutsättning för att bibehålla tryggheten och den låga brottsligheten är att vi i samverkan med flera andra aktörer bedriver ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete, med kontinuerlig uppföljning. En avgörande framgångsfaktor är en effektiv och god samverkan mellan framför allt polisen och våra kommunala verksamheter som socialtjänst, skola och samhällsplanering. Utöver intern och polisiär samverkan, har vi också ett mycket gott samarbete med föreningsliv och näringsliv.

En tydlig och trygg organisation och struktur skapa förutsättningar för en god samverkan och samarbete. Kommunens brottsförebyggande arbete samordnas under kommunstyrelsen, och nämnderna ansvarar i samråd med förvaltningscheferna för de olika nämndernas insatser inom det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Samverkan med polis och andra aktörer regleras genom olika avtal och samverkansöverenskommelser.

2023 infördes en ny lagstiftning om kommunalt ansvar för det brottsförebyggande arbetet, ”Lag om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet”. Enligt lagen ska kommunerna ta fram en lägesbild över brottsligheten och utifrån denna ta ställning till behovet av åtgärder och besluta om en åtgärdsplan.

Regelbunden kartläggning och analys av den lokala problembilden är grunden i arbetet. Det är utifrån dessa, som beslut om åtgärder fattas, som sedan följs upp och utvärderas. Allt i syfte att minska brottsligheten och främja tryggheten för kommunens invånare.

Andreas Erlandsson

Kommunstyrelsens ordförande

Inledning

Enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete åläggs kommuner att aktivt och målinriktat bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete inom sitt geografiska område. Detta ska göras genom att kommunen minst vartannat år tar fram en lägesbild och med den som underlag beslutar om en plan för vilka åtgärder kommunen avser att vidta för att förebygga brott.

Lagstiftningen understöds av kommunens vision att Oskarshamns kommun ska vara möjligheternas kommun, en plats där människor ska känna sig trygga och trivas och våga leva livet tryggt och aktivt. Oskarshamn ska vara en attraktiv kommun för alla som bor och vill bo eller besöka kommunen.

Det innebär att vi gemensamt behöver arbeta aktivt för att identifiera och adressera riskfaktorer som kan leda till brottslighet och otrygghet, med särskilt fokus på att fånga upp unga i risk, innan de debuterar i kriminalitet.

Genom att främja social sammanhållning, öka kunskapen om brottsprevention och stärka samarbetet inom kommunens verksamheter, näringsliv och civilsamhälle, strävar kommunen efter att utveckla platsen Oskarshamn till en möjligheternas kommun, där människor kan känna sig trygga i att verka och leva.

I denna åtgärdsplan presenteras vilka prioriterade områden kommunen ska fokusera på de närmaste två åren och hur organisering av resurser bör se ut för att realisera kommunens gemensamma mål att förstärka tryggheten och minska riskerna för brott i hela kommunen.

Lägesbilden som ligger till grund för åtgärdsplanen har tagits fram av enhetschefen för ungdomsenheten i samverkan med kommunens olika verksamheter, samt kommunpolis under sommar och höst 2024 och beskriver brottslighet och (o)trygghet i kommunen 2023. Lägesbilden baserades på statistik kring anmälda brott, trygghetsmätningar, information från händelserapporteringssystemet Embrace, undersökningsresultat, verksamhetsstatistik samt andra relevanta uppgifter från olika verksamheter.

Utifrån lägesbilden har följande prioriterade arbetsområden tagits fram i åtgärdsplanen:

- Det brottsförebyggande arbetet kräver en tydlig organisation, vilken behöver konkretiseras med tydlig förankring och process inom samtliga förvaltningar.
- Kunskapsbaserade insatser mot följande problembilder:
  - Tillgång till narkotika.
  - Våld mot barn och särskilt utsatta grupper.
  - Bedrägerier genom social manipulation.
  - Trygghet i offentlig miljö (särskilt fokus på kvinnors trygghet utomhus kvällstid).
  - Barn som växer upp med låg ekonomisk standard.

I åtgärdsplanen lyfts även andra problembilder från lägesbilden, vilka bör prioriteras under den aktuella perioden. Områdena är viktiga för att minska riskerna för brott eller att kommunen har befintliga åtgärder riktade mot problemen som bör fortsätta och stärkas eller områden där insatser behöver påbörjas. Det rör sig om följande områden:

- Barn och unga i riskzon för kriminalitet.
- Välfärdsbrott.
- Myndighetssamverkan i tillsyn-kontrollprocesser.
- Användning av cannabis och andra droger.
- (O)trygga skolmiljöer.
- Utmaningar i föräldraskapet.

Åtgärdsplanen innehåller även prioriterade fokusområden för kommunala verksamheter med stor påverkan på social respektive situationell prevention.

Social prevention

- Stärka förskolan och skolans arbete med viktiga risk och skyddsfaktorer för brott hos barn och främja en god skolgång och arbeta för att fler ska klara gymnasiet.
- Inom kultur- och fritidsverksamheten prioritera arbetet med att involvera unga i prosociala aktiviteter som är vuxenledda.
- Stärka socialtjänstens arbete mot målgruppen unga, föräldrar och andra vuxna i riskzon (eller som redan begår brott) ska öka. Socialtjänsten bör använda de av Socialstyrelsen rekommenderade forskningsbaserade metoderna för målgrupp i risk för allvarligt normbrytande, kriminellt beteende.
- Stärka samverkan i arbetet med social prevention genom att utveckla arbetet med samverkansformerna TSI (Tidiga samordnade insatser), SSPF (Samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid) och BOB (Barn och unga i organiserad brottslighet) och se över samverkan med andra offentliga aktörer samt fortsätta utveckla samverkan med idéburen sektor genom olika former av överenskommelser.

Situationell prevention

- Fortsätta arbetet med EST (Effektiv samordning för trygghet) och generellt prioritera att stärka samverkan i det situationella brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbetet för att få bästa möjliga effekt av situationella insatser.
- Prioritering av följande platser för situationella insatser:
  - Kristineberg.
  - Centrum.
  - Övriga specifika platser som är viktiga att arbeta vidare med är; stadsbiblioteket, Flanaden, Oscarsgymnasiet inklusive de externa verksamhetslokalerna i byggnaden.

Åtgärdsplan 2025–2026

Organisation

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet ökar kraven på Sveriges 290 kommuner att ha ett kommunövergripande systematiskt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete med ett strategiskt forum där kommunen och relevanta aktörer ingår.

Åtgärdsplanen syftar till att stärka Oskarshamn kommuns handlingsförmåga i brottsförebyggande arbete genom att skapa en strategisk organisation och struktur för arbetet.

Åtgärder

- Strukturen för det strategiska forumet formas och antas tidigt under 2025.
- Under 2025 ska en adekvat struktur och modell för Oskarshamn kommuns brottsförebyggande arbete utformas och implementeras. En struktur och systematik som säkerställer att vi som kommun uppfyller lagstiftarens krav på organisation och process.
- I samverkan med polisen utveckla en bredare myndighetssamverkan inom tillstånds- och tillsynsprocesserna.
- Ungdomsenheten på Bildningsförvaltningen förstärks under 2025 med en operativ brotts- och drogförebyggande samordnare.

Brottsförebyggande åtgärder

Det brottsförebyggande arbetet i Oskarshamn kommun ska bygga på effektiva förebyggande åtgärder. Arbetet ska vara långsiktigt uthålligt och medarbetare som berörs av arbetet ska ha kunskap och förståelse för hur de bidrar i arbetet.

Narkotika

Lägesbilden pekar på en markant ökning av narkotikabrotten i kommunen från 2021. År 2023 låg narkotikabrottsligheten i kommunen högre än både Kalmar läns övriga kommuner och riket. Av senaste CAN-undersökningen (2023) framgår att andelen elever i årskurs 9 som har narkotikaerfarenhet är lägst i Oskarshamn jämfört med länets övriga kommuner, medan andelen flickor år 2 på gymnasiet i Oskarshamn som använt narkotika var större än i länets övriga kommuner (9 %). Cannabis är den vanligaste narkotikan både bland elever i åk 9 och i gymnasiets år 2.

Droganvändning, ohälsa, våld, kriminalitet och utanförskap har till stor del samma bakomliggande orsaker. Tidigt främjande och förebyggande arbete kan därför få effekt på många områden samtidigt. Det kan handla om insatser riktade till föräldrar, förskola

och skola, fritids- och föreningsverksamhet. För att skydda barn och unga mot skadliga effekter av andras bruk, lyfter den nationella ANDTS-strategin bland annat fram insatser till blivande föräldrar och stöd till barn som anhöriga.

Personer som hanterar narkotika är ofta kopplade till grova brott och inkomster för narkotika finansierar andra delar i den brottsliga miljön, ex våldsbejakande miljöer.

Platser och offentliga miljöer där narkotikahandling förekommer skapa otrygghetskänsla för de invånare som passerar platsen, näringsidkare som driver näring i närområdet och de människor som bor i och runt platserna.

Åtgärder

- Introduktion till ANDTS-området för medarbetare på högstadieskolor och gymnasieskola.
- Påbörja en process för att införa ett systematiskt preventionsarbete med fokus på ANDTS.
- Stärka myndighetssamverkan i tillstånds- och tillsynsarbetet.
- Uppsökande sociala insatser i ”kända” missbruksmiljöer.
- Stödinsatser till barn som lever i eller i anslutning till missbruksmiljöer.
- Fortsatt utveckling av föräldraskapsstöd.
- Stärka förskolan och skolans arbete med viktiga risk och skyddsfaktorer och främja en god skolgång och arbeta för att fler ska klara gymnasiet.
- Inom kultur- och fritidsverksamheten prioritera arbetet med att involvera unga i prosociala aktiviteter som är vuxenledda.
- Fortsatt utveckling av systemstödet Embrace, så att fler kan rapportera händelser, som kan analyseras och som brottsförebyggande insatser kan riktas mot.

Våld mot barn och särskilt utsatta grupper

Antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor har minskat både 2022 och 2023. I förhållande till övriga kommuner i länet och riket ligger utsattheten i Oskarshamn lägre.

Det anmälda våldet mot barn i åldersgrupperna 0–6 år och 7–14 år har däremot ökat. Enligt artikel 19 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonvention) har varje barn rätt att skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande inklusive sexuella övergrepp av föräldrar, vårdnadshavare eller annan som har hand om barnet. Sverige är ett av de så kallade vägvisarländerna i ett globalt partnerskap för att stoppa alla former av våld mot barn enligt mål 16.2 i Agenda 2030. Alla som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med barn och familjer där det finns påfrestningar som riskerar att utvecklas till våld eller där våld förekommer har ett ansvar för att bidra till att uppnå målet att stoppa allt våld mot barn.

Att förebygga och motverka våld mot barn handlar till stor del om att skapa förutsättningar för ett gott föräldraskap och att upptäcka våld i nära relationer. Det handlar också om ett sammanhållet och tryggt skyddsnät för barn i familjer med våld och i andra utsatta situationer. Det innefattar riktat stöd till blivande och nyblivna föräldrar med sårbarhet av olika slag, föräldrar som är på väg att separera, unga i deras nära relationer och insatser för våldsutövare. Varje insats är betydelsefull för att förebygga, upptäcka, skydda, ge stöd och hjälp.

I Oskarshamn finns ingen kartläggning om förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck, en lokal beskrivning i lägesbilden var därför inte möjlig. Jämställdhetsmyndigheten gör dock klart i sin rapport "Förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck" att det förebyggande arbetet behöver utvecklas.

Åtgärder

- Utveckla en strategisk samordning inom våldsområdet.
- Kommunövergripande åtgärder för evidensbaserad kunskapsutveckling inom våld i nära relationer, våld mot barn och hedersrelaterat våld och förtryck.
- Fortsatt utveckling av föräldraskapsstöd.
- Utveckla insatser för att förebygga och motverka våld i ungas nära relationer.
- Implementera programmet MVP Fritid i fritidsgårdsverksamhet.
- Fortsätta att utveckla och verka opinionsbildande det våldspreventiva perspektivet genom kampanjer "Vecka fri från våld" och "svartsjuka är inte romantiskt".

Bedrägerier genom social manipulation

De anmälda bedrägeribrotten har ökat kraftigt i Oskarshamn kommun sedan 2017. År 2023 anmäldes 360 bedrägeribrott i Oskarshamn kommun, vilket innebar en ökning med 85 % jämfört med 2022. Den brottskategori som primärt har ökat från 2022 är bedrägerier genom social manipulation, kort- och annonsbedrägerier. Under 2023 ökade bedrägeribrotten särskilt kraftigt mot den äldre befolkningen. Bedrägerier genom social manipulation innebär ofta stora ekonomiska förluster för brottsoffren. Brottsoffer upplever också ofta skam och skuldkänslor och studier visar att utsattheten kan få psykiska skadeverkningar och leda till otrygghet. Det kan i sin tur påverka tilltron till samhällets institutioner och system. Bedrägerier genom social manipulation drabbar särskilt äldre personer. Andra typer av bedrägerier, som kortbedrägerier och annonsbedrägerier, drabbar i stället främst personer i arbetsför ålder. De ekonomiska förlusterna är i de fallen förhållandevis små och de upplevs inte vara lika förknippade med skam och skuld som bedrägerier genom social manipulation.

Åtgärder

- Utveckla samverkan med polis, banker och civilsamhällesorganisationer för att genomföra gemensamma informationsinsatser till:

- Riskgrupper.
- Barn och unga som riskerar att användas som penningmålvakter.
- Föräldrar om risker för barn och unga.
- Utöka stöd och kompetenshöjande insatser till personer som behöver hjälp med att genomföra digitala tjänster (digitala banktjänster, digitala samhällstjänster och digital handel).
- Ta fram rutiner inom skuldrådgivning och socialtjänsten för information till sökande om möjlighet till stöd vid brottsutsatthet.

Trygghet i offentlig miljö (särskilt fokus på kvinnors trygghet utomhus kvällstid)

Resultaten från trygghetsundersökningen som genomfördes i kommunen 2023 visade att en majoritet av invånarna (16–85 år) kände sig trygga när de gick ut ensamma sent en kväll i det egna bostadsområdet (69 %). Ungefär en femtedel (17 %) uppgav att de kände sig otrygga i samma situation. Det innebär att en mindre andel upplever otrygghet kvällstid i sitt eget bostadsområde än nationellt (26 % enligt NTU 2023). Det var betydligt vanligare att kvinnor uppgav att de kände sig otrygga jämfört med män. Särskilt anmärkningsvärt var den stora skillnaden i de yngre åldersgrupperna; i åldersspannet 16–19 år uppgav 43 % av tjejerna att de kände sig trygga medan 42 % uppgav det motsatta. Bland killarna i samma åldersgrupp var det 76 % som uppgav att de kände sig trygga och 10 % otrygga. I åldersgruppen 20–29 år uppgav fler unga kvinnorna att de kände sig otrygga (47 %) än trygga (46 %), medan det var 6 procent av de unga männen som angav att de kände sig otrygga och 91 % att de kände sig trygga.

Även den nationella trygghetsundersökningen (NTU) indikerar könsskillnader kopplat till trygghet.

Den lokala trygghetsundersökningen visar att invånarnas trygghet i det egna bostadsområdet har ökat något sedan mätningarna 2020 och 2021 och är tillbaka i samma nivåer som i mätningar under tidiga 2000-talet.

Åtgärder

- Genomföra dialoger med elever på högstadiet och gymnasieskolan på temat trygghet.
- Genomföra trygghetsvandringar med boende i Kristineberg och Centrum.
- Genomföra trygghetsvandringar med elever i skolmiljö (både inomhus och utomhus).
- Genomföra insatser för att minska nedskräpning i Kristineberg och Centrum.
- Erbjuder tillståndshavare av serveringstillstånd och deras personal utbildningen Ansvarsfull Alkoholserving. Ett av syftena med utbildningen är att minska alkoholrelaterat våld i och kring serveringsställen.

- Fortsätta att utveckla EST (Effektiv samverkan för trygghet).
- Ansöka om tillstånd för ordningsvakter –till att börja med områden i centrum för att vid ev. akut behov kunna anlita ordningsvakter.
- Genomföra trygghetsskapande insatser i stadsbiblioteket både i den fysiska miljön och med kollegialt lärande.
- Genomföra kunskapshöjande insatser för att tydliggöra brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv i planeringen av den urbana miljön.

Barn som växer upp med låg ekonomisk standard

Socioekonomiska förhållanden och demografi är indirekta faktorer som påverkar barn och ungas risk alternativt skydd för en ogynnsam utveckling. I Oskarshamn kommun finns inget område som uppfyller kriterierna för utsatt område enligt Polismyndighetens definition det finns inte heller enligt Boverket några områden med socioekonomiska utmaningar.

Av Oskarshamns kommuns barn och unga (0–19 år) levde 17 % i hushåll med låg ekonomisk standard 2022. Andelen barn som lever med låg ekonomisk standard är högre i 7 av kommunens 17 områden.

Kompensatoriska åtgärder är viktiga för att ge barn och unga likvärdiga förutsättningar och förebygga utanförskap.

Åtgärder

- Utöka resurserna för arbetsmarknadsinsatser.
- Prioritera fritids- och föreningsaktiviteter för barn och unga i de områden där andelen barn i hushåll med låg ekonomisk standard är högre.
- Stärka intern samverkan mellan ”ungdomsverksamheter” i kommunen.
- Avgiftsfria lovaktiviteter för barn och unga.
- Utveckla arbetet med trygg vuxennärvaro i miljöer där barn och unga vistas.
- Utveckla det uppsökande stödet till unga för att söka sommarjobb.
- Förstärka resurserna för ungas möjligheter till feriearbete.
- Prioritera sårbara grupper vid fördelning av praktik- och feriearbete.

Barn och unga i riskzon för kriminalitet

Sammanställningarna av orosanmälningar och aktualiseringar i socialförvaltningen 2023 visar att brott kopplat till den unga stod för 11 % av ärendena (107 stycken) vilket motsvarar en ökning med 84 procent jämfört med föregående år. Beteendeproblem och socialt nedbrytande beteende hos den unge var huvudsaklig orsak i 108 anmälningar, vilket är en ökning med 104 % jämfört med 2022.

Ungefär dubbelt så många aktualiseringsärenden avsåg pojkar som flickor, vilket var särskilt tydligt i ärenden som avsåg brott och skolsociala problem.

Socialförvaltningens ungdomsbehandlare lyfter också en ökad tillströmning av ärenden av framför allt unga ”killar”.

Forskning visar att barn som tidigt uppvisar normbrytande beteende har en förhöjd risk för fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet över längre tid och upp i vuxen ålder. Barn och unga som uppvisar ett riskbeteende eller ett normbrytande beteende tidigt behöver särskilt uppmärksammas och få tillräckliga insatser och adekvat stöd.

Åtgärder

- Kompetensutveckling i risk- och skyddsfaktorer för kriminalitet erbjuds förskola-skola-arbetsmarknadsenheten och socialförvaltningen.
- I samverkan med civilsamhället, utveckla stödinsatser för att öka möjligheterna att klara behörighet till gymnasiet och kunna genomföra en gymnasieutbildning.
- Fortsatt utveckling av det selektiva föräldraskapsstödet.
- Fortsatt utveckling av SSPF och BOB-samverkan.
- Socialtjänsten erbjuder programmet ”Kriminalitet som livsstil”.
- Genomföra en förstudie om lokala förutsättningar för verksamheten ”Neighbourhood”.

Välfärdsbrott och otillbörlig påverkan

I Oskarshamn kommun saknas en kartläggning och riskanalys kopplat till området. Välfärdsbrott påverkar vårt demokratiska system på flera sätt. Dels försvinner offentliga ekonomiska resurser ut till personer och verksamheter de inte var avsedda för och används för bland annat brottsliga ändamål, dels ökar det risken för att tjänstepersoner och förtroendevalda utsätts för otillåten påverkan. Det kan också påverka invånarnas tillit till välfärdssystemet och demokratin. Arbetet mot välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan är en fråga för kommunen i helhet och samtliga förvaltningar och bolag behöver delta i det kommande utvecklingsarbetet. Även om det idag finns rutiner, kontroller och en medvetenhet, behöver det utvecklas ytterligare. Genom ett förvaltningsövergripande arbete kan det säkerställas att goda erfarenheter, rutiner och förhållningssätt delas.

Ett förebyggande arbete strävar efter att förhindra att oseriösa aktörer kommer in på marknaden, eller att förhindra att felaktiga stöd beviljas. Det görs genom noggranna kontroller av inkomna underlag för utbetalningar eller tillstånd. Ett annat tidigt förebyggande arbete är att genomföra riskanalyser av regelverk eller andra system som styr till exempel gynnande beslut, tillstånd, avtal eller utbetalningar.

Åtgärder

- Ta fram ett underlag för arbetet som ska innehålla en plan för hur utvecklingsarbetet ska genomföras med tidplan, organisation, ansvarsfördelning och målsättningar.

Uppföljning och utvärdering

Arbetet ska bedrivas så effektivt som möjligt och behöver därför utvärderas och följas upp. Åtgärdsplanen ska omsättas i handlingsplan med ansvariga aktörer och smarta mål för respektive insats.

Utvärdering och uppföljning kommer att vara kopplat till genomförandeprocess och utfall.

Återkoppling sker löpande till lokala brå under tidsperioden och utvärderas i sin helhet under 2026 års senare del.